

Színház

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2001. NOVEMBER

TOMPA GÁBOR PONTOSSÁG ÉS REMÉNY

Támpontok Visky András drámájának értelmezéséhez

A Biblia úgy is felfogható, mint egy Isten-alkotó nép sokszerzős irodalma. Nagy egyéniségek hívják magukkal a hallgatót, az olvasót, átszellemülten hirdetnek ígét a sokaságnak, s amikor egyedül maradnak, mind párbeszédet folytatnak az egyetlen Istennel, de egyik sem azonos Vele. Egyik ilyen, másik olyan, mind esendő, mint az írók általában; auktorok elbeszélését olvassuk rendkívüli alakokról és tapasztalatokról.

■

Ember és Isten viszonya mindig drámai marad. Az ember magasabb támaszt keres, és hiszi a bizonyosság óráiban, hogy talált is, de aztán jönnek másfajta órák, amelyekben nem látszik szükségesnek Isten és a létezés elválasztása egymástól. Van, akinek Isten benne van a létezésében, minden cselekedetében, tehát nem kíván róla külön beszélni. Vele beszél avagy a lelkiismeretével? Kérleli: ne hagyj el; keserüli: miért hagytál el engem? Isten és ember viszonya, amelyet halandóságunk tesz drámaivá, személyes és szemérmes ügy, nincs igazán sok köze azokhoz, akik hiábavalóan, iparszerűen veszik szájukra az Úr nevét.

■

Visky András „prófétai dramaturgiájának” megfelelően a színészek, színházi alkotók ősei maguk a próféták voltak. Istentől kapták az engedélyt minden megnyilvánulásukhoz, az olykor megbotránkoztatató legszélsőségesebbekhez is. Akár a színészek. A színpadon tehát éppen azért történhet meg bármi – ha mégoly szörnyű is az! –, hogy ne történhessen meg az életben.

■

A *Tanítványokban* Visky úgy helyezi egymásra a bibliai időt a jellelennel vagy a közelmúlttal, mintha csendben egy óasszír ékírásos tábla, egy umber felirat és egy maya kódex betűit szorítaná egymáshoz. Tudatában van annak, hogy a drámában minden törté-

net: áltörténet, mely az emberiség alapmítoszaira, vagyis többnyire a bibliai történetekre vezethető vissza.

■

A bibliai történet a modell, a dráma, a minősítő, és megfordítva. A vallási nyelv határkifejezései megfelelő eszközök ama valóságterületek újjáírásához, amelyeket összefoglaló néven az ember határtapasztalatainak nevezhetünk, s a vallási nyelv határkifejezéseinek segítségével újjáírt *határtapasztalatok* e nyelv jelenttjét alkotják. Akárcsak Beckett-nél, a drámába épített vallási nyelv Viskynél is jelentősen módosítja a poétikai nyelvet, méghozzá úgy, hogy parabolikussá, metaforikussá teszi.

■

A *Tanítványokban* ez a parabolikusság olykor komolyan, többnyire viszont játékosan, mondhatni, „bohócosan” jelenik meg. Akár Beckett-nél, itt is bohóc minden szereplő, de vigyázat!: első-sorban a Harlekin hamvasi értelmében. Vagyis abban, hogy e bohócok tudása életről, halálról, hatalomról, szerelemről, barátságáról, tisztaságról, megváltásról nagymértékben eltér a többiekétől. Ez fontos kulcs lehet e dráma színreviteléhez.

■

Visky tudása is más. Az ő felfogásában bibliai idő és jelen, jövő vagy közelmúlt egy, s csak az lehet vértanúvá, aki előbb már tanú volt. Visky „áltörténetén”, paraboláján átizzik saját határtapasztalatainak, mondhatni, szenvedéstörténetének személyessége és hitelessége. A *Tanítványokban* Visky mindvégig hű marad önmagához: miközben a folyamatosan átélt bibliai időt a közelmúlt jelenéhez és jövőjéhez szorítja, a legapróbb részletekig vigyáz mondatainak tisztaságára és pontosságára. Hiszen ahogy Tádé mondja: „léteznie kell valamiféle összefüggésnek a pontosság és a remény között.”

VISKY ANDRÁS TANÍTVÁNYOK

– Játék az Írással és a Színházzal –

SZEREPLŐK:

ANDRÁS
ALFEUS
BERTALAN
FÜLÖP
JAKAB
JÁNOS

MÁTÉ
PÉTER
SIMON
TADÉ
TAMÁS
ISMERETLEN NŐ

Helyszín:

Barakk, elöl és jobboldalt ablakkal, hátul – a barakkban helyet foglaló közönség mögött – ajtó. A helyiségben két valószínűtlenül magas, négy- vagy ötszintes (-emeletes), létrával ellátott ágyat látunk, valamint három, különböző méretű, egyszerű padot. A legkisebb és a legnagyobb pad keresztként összeszerelhető, nyilván a lehető legegyszerűbb megoldással. (Az ágyak sokkal inkább a fogoly-lét objektjeként érdekesek, semmint használati tárgyként.) Elöl, ahol az egyik ablak található, a közönség számára láthatatlanul hatalmas blondelráma van felfüggesztve, mögötte az utolsó vacsora (Leonardo da Vinci stb.) hosszú asztala és – az asztal mögött – pad. Amikor ennek az ablaknak a függönyét a kifelé kémlelő szereplők elmozdítják, erős fény hull be a barakkba. (Barakk-színház.)

A közönség bejövetele alatt, amíg mindenki elfoglalja a helyét, zene hallatszik. Ez inkább hasonlít valamiféle szép, kifejezetten kellemes zörej-együtthangzásra – fémes pengések, tengerzúgás, sirályok és delfinek szaggyátott párbeszéde stb. –, amely egy jól kivehető szívdobogást kísér. Lassan megy le a fény, amíg félhomály lesz a teremben, ezzel párhuzamosan kiúszik a zöreje, és csak a szívdobogás hallatszik, majd kiúszik a szívdobogás is. Ezalatt nagy robajjal berohannak a játéktérbe a szereplők, az egyik ágy segítségével eltorlaszolják a hátsó bejáratot, a másik, valamint a padok segítségével barikádot építenek, majd különböző testtartásban hallgatóznak kifelé, azt kifürkészendő, hogy üldözőik követik-e őket. Van, aki csak leül, összegörnyedve, fülére tapasztja a kezét, mint aki nem akar hallani semmit. Iszonyatos félelem uralkodik rajtuk, arra várnak, hogy máris rájuk törjék az ajtót. Valószínűtlenül hosszú csend.

TADÉ (súgva Péternek) Kezdd el! (Mutogat, pofákat vág) Te.

PÉTER (értetlenkedik, fél) Én?

ANDRÁS (ugyanúgy) Te, te. Ki más?

PÉTER (még mindig súgva) Csakhogy én erre a fordulatra egyszerűen nem vagyok fölkészülve. Nem emlékszem a kezdetre, semmi nem jut az eszembe.

JAKAB (súgva) De hiszen téged jelölt ki, emlékszel. Mindannyian tudjuk. Azt mondta, te köszikla vagy, és ezen a kösziklán építem fel...

PÉTER (kétkedve) Köszikla? Én?

JAKAB Mondta, vagy nem mondta?

TADÉ Pontosan ezt mondta, ott voltam. Én álltam hozzá a legközelebb, minden szóra emlékszem.

PÉTER Köszikla... És mégis elfelejtettem volna...?

JAKAB Kezdd el! Az Írás, a szent írás szerint.

ANDRÁS Na látod.

PÉTER (súgva) Rendben, így már egészen más. (Hangosabban) Csend!

A többiek megütközve néznek rá, hiszen hosszú ideje csend van már, ami pedig helyzetükben (üldözöttek) ugyanolyan rémületes, mintha a közeledők zaját hallanák

ANDRÁS (békítőleg) Csend.

PÉTER Csend! Itt vannak.

JÁNOS Az Isten szerelmére, senki ne mozduljon.

JAKAB Kik?

Senki nem figyel rá

(Tagolva) Kik vannak itt?

FÜLÖP Kik? Ugyan kik lehetnek itt, könyörgök.

SIMON Menekül, mint a nyúl, és mégsem tudja.

PÉTER Mondd meg neki. Ne hallgass el előle semmit. Magyarázd csak meg neki. Nem érti. Nem bírja felfogni.

SIMON *(nekilódul)* Vannak itt valakik, akik utánunk... *(Elbizonytalanodva)* Nem itt, hanem kívül, a külső sötétségben. Itt bent mi vagyunk... És jönnek, határozott szándékkal.

MÁTÉ *(belevág)* Nem is tudom...

PÉTER Csend! Mit nem tudsz? Nem hallod? Ennyi nem elég neked?

JAKAB *(súgva)* Nem. És te? Te hallod?

PÉTER Ne mocorogjatok. Izegtek-mozogtok. Egy pillanatra sem tudtok csendben maradni. Hogyan lehetne így egyáltalán halani valamit. Figyeljete! Ha...!

ANDRÁS *(tárgyilagosan)* Csend.

JÁNOS *(Péterhez)* Most aztán egy szavad sem lehet. Csend van, tessék.

PÉTER Na végre. Végre. Igazán köszönöm.

FÜLÖP *(a hallgatóság szünete után)* Én arra emlékszem, hogy ott álltunk egymás közelében a Koponyán, de még mielőtt odaértünk volna, a helyszínre, még a hegy alatt valamelyikünk azt mondta: vegyük le a kabátunkat, és adjuk oda... *(Péterre mutatva)* ...neki, kinek másnak. Hogy még jobban hasonlítsunk egymásra. Mi mindannyian odaadtuk, tökéletes egyetértésben. És ahogy ott álltunk egymás mellett, a Koponyán, egyszer csak egyikünk futni kezdett, mi pedig mindannyian, tökéletes egyetértésben, futásnak eredtünk utána. Én ennyire emlékszem.

SIMON Ki volt az?

FÜLÖP Én ennyire emlékszem.

BERTALAN *(mutatja)* „Nos?”

MÁTÉ *(lefordítja a többieknek Bertalant)* Nos? Azután. Én nem hallok semmit.

ANDRÁS Igen, igen, értem. Érteni vélem a helyzetet. *(Péternek)* Legjobb lesz, ha mindenki visszatér önmagához. Túl nagy a tévedés kockázata. Ezt pedig nem engedhetjük meg magunknak. És mások sem engedik meg nekünk. Jegyezzük meg. Azok vagyunk, akik vagyunk. Ezen senki se merjen változtatni.

Egyik pillanatról a másikra kilépnek a félelemből, mintha arra készülnének, hogy újrakezdzék. A helyzetre való figyelem intenzitása azonban egy pillanatra sem lankad. Amikor elkezdődik a tanítványok név szerinti előszólítása, Péter a zsákjából előveszi mindenkinek a zubbonyát, amin a neve és egy számsor látható (a kettő együttes hatása a vonalkód hatását is keltheti). Amikor Bertalan „szólítja” a soron következőt, elveszik Pétertől a zubbonyt, és belebújnak. Szertartásszerű beöltözés, nem hosszú, inkább konspiratív módon jelentéses

PÉTER Körém.

ANDRÁS Tessék, tessék, mindenki.

ALFEUS *(kelletlenül)* Csak lassan a testtel.

TÁDÉ Itt mindannyian egyenlők vagyunk.

PÉTER *(Bertalanhoz)* Magyarázat. Magyarázatra van szükségünk. Mindannyiunknak. Neki is, magyarázd meg neki is. Ő sem érti, és ő sem. Ők aztán főként nem. Egy szót sem. Vak hang. Nem bírja felfogni. *(Halkan)* És én sem értem az egészet.

TÁDÉ Mi az, hogy vak hang?

ALFEUS *(belefogja egy hosszú magyarázatba)* Az, tudod, egy olyan hangsor, amely... Nos... *(A néma Bertalanra mutat)* Gondolj csak rá.

BERTALAN *(mutatja)* „Tanítványok.”

MÁTÉ *(lefordítja)* Tanítványok.

BERTALAN *(mutatja)* „Tizenkettő.”

SIMON *(lefordítja)* Tizenkettő.

FÜLÖP *(gyors számolást végez)* Tizenkettő? Várjunk csak... Egy, kettő, három, négy, öt... tíz. Itt valami nincs rendben.

TÁDÉ Megtudhatnám végre, mi volt ennek a rohanásnak az oka?

BERTALAN *(mintha emlékeztetne, mutatja)* „És mikor megvirrada, előszólítja az ő tanítványait, és kiválaszta azok közül tizenkettőt...”

MÁTÉ *(lefordítja)* És mikor megvirrada, előszólítja az ő tanítványait, és kiválaszta azok közül tizenkettőt.

ALFEUS Az más. Akkor az egészen más. *(Bizonytalanul)* Ha ezt ő mondta, akkor ehhez nem férhet semmi kétség.

FÜLÖP *(elbizonytalanodva)* Én arra emlékszem...

TÁDÉ Csak tessék, lehet folytatni, nem történt semmi.

BERTALAN *(mindegyikre külön-külön rámutatva)* „Simont, akit Péternek is neveztek...”

MÁTÉ *(lefordítja)* Simont, akit Péternek is neveztek.

BERTALAN *(mutatja)* „...Andrást, annak testvérét...”

SIMON *(lefordítja)* Andrást, annak testvérét.

BERTALAN *(mutatja)* „...Jakabot és Jánost...”

MÁTÉ *(lefordítja)* Jakabot és Jánost.

BERTALAN *(mutatja)* „...Fülöpöt és Bertalant...”

SIMON *(lefordítja)* Fülöpöt és Bertalant.

BERTALAN *(mutatja)* „...Jakabot, az Alfeus fiát és Simont, aki Zelótésznek nevezteték...”

MÁTÉ Alfeus Jakabot és Simont, aki Zelótésznek nevezteték.

BERTALAN *(mutatja)* „...Mátét és Tamást...”

SIMON *(lefordítja)* Mátét és Tamást. Tamás?!

JÁNOS Elvesztettük Tamást. Tamás elveszett.

PÉTER Hol van Tamás? Tamás?! Tamás! *(Felmutatja Tamás zubbonyát)* Egy Tamásra volna szükségünk. Tamás nélkül egyszerűen nem lehet folytatni... Értsék meg, egy igazi Tamás kellene.

ANDRÁS *(a felismerés őszinte döbbenetével)* Elfogták. Biztosan elfogták.

ALFEUS *(okoskodva, mint aki el akarja háritani magától a történeteket)* Hányszor mondtam neki, hogy ne járjon külön utakon. Hogy kövessen. Maradjon a közelemben. Fogja meg a kezemet, ha másként nem. Idenézz, micsoda kéz ez? Nos, mi jut eszedbe róla? De ő... Azok a vég nélküli okoskodások, hogy így a látás, úgy a látás... Hogy a hitet a látás előzi meg, és nem fordítva. Vagy ha mégis, a hit után mindjárt a megbizonyító látás következik. Amíg a saját szememmel meg nem bizonyosodom, addig nekem annyi. Csak azt hiszem, amit látok... Ilyenek. Csapdába esett. Nem szeretném látni azt, amit Tamás most elhitt. Hihetetlen.

ANDRÁS Alfeus...

ALFEUS ...a bizonyíthatóság, mégis. Ez a minimum. Hohó, csaptam le rá nemegyszer, az érv és az okoskodás között nagy a távolság, urak... Itt vannak például a klasszikus istenbizonyítékok: végtelen szorozva zérussal egyenlő véges: ez volna a teremtés képlete; a kietlen és pusztá, valamint a felette lebegő lélek... Ez, mármint a lélek, máris az egyes kifejeződése volna, vagy még nem? Még nem, így Tamás, mert nem látható, és ami nem látható, az kérlek... *(Dől belőle, megállíthatatlanul)*

ANDRÁS Alfeus... Befejeznéd...

TÁDÉ Befejeznéd végre?!

ALFEUS Be. Be. Bocsánat. Majd máskor folytatom... Van itt mondanivaló, kérem... Bocs.

BERTALAN *(mutatja)* „...Tádét...”

MÁTÉ *(lefordítja)* Tádét.

BERTALAN *(mutatja)* „...és Iskáriótes Júdást, aki árulóvá is lőn.”

SIMON *(lefordítja)* És Iskáriótes Júdást, aki árulóvá is lőn.

ALFEUS Persze! De hiszen előre megmondtam! Ó, az én próféta lelkem! Átlátok rajtad, barátocskám, mondtam nemegyszer... Bocs, elnézést...

TÁDÉ Megtudhatnám végre, még ha kénytelen vagyok is ismételnem magam, amit kifejezetten szégyellek, nos, hogy mi is volt ennek az eszement rohanásnak az oka? És ide. Éppen ide. Ezek közé. És miért kellett eltorlaszolni a bejáratot? Nevetnem kell. *(Nevet)* Nem tudom megállni. *(Nevet)* Ennyit életemben nem szaladtam... És még csak el sem fáradtam. *(Nevet)*

SIMON *(nagy elhatározással)* Én akkor most szépen, urak, odamegyek az ajtóhoz, elhúzó az ágyakat, és kimegyek a szabad levegőre. Egy közös álom ez az egész, önkéntesen bejöttünk ebbe a barakkba, kíséret és számottevő fenyegetés nélkül. Lehet, hogy jött utánunk valaki, de túlerőre nem emlékszem... És ha mondani szeretett volna valamit nekünk, valami fontosat, egyenesen életbe vágót...? Mi meg elrohantunk előle, és bezárkóztunk. Magunkra vettük ezeket a zubbonyokat, ki-ki a saját nevét viseli. Elmegegyek.

Senki nem mozdul

Kilépek innen, és újrakezdem az életemet. *(Csend)* Megyek. *(Áll, vár)* Ha valaki hozzám hasonlóan gondolkodna, nyitva hagyom az ajtót, hogy követhessen. *(Az ajtóhoz megy, elhúzza a bejárat elől az ágyat, ki akarja nyitni az ajtót, de az nem nyílik)*

Ez a cselekvéssor a közönség mögött játszódik, csak a hangokat halljuk

Segítsetek. Segítsen már valaki. Segítség! Segítség! Segítsééég!

Senki nem mozdul. Simon visszajön a többiek közé. Ugyanaz a zene a szívdobogással

PÉTER Félsz, Simon? Te félsz.

ALFEUS A szíve, hallgassátok csak. Valamitől átkozottul fél ez a Simon. Talán köze van a történetekhez. És ahhoz, hogy mi itt vagyunk bezárva, halálos ítéletünkre várva. *(Odahajol a mellkasához, hallgatózik)* Nem ő az. Valaki másé lehet.

SIMON És te? Talán nem voltál ott? Nem álltál ott velünk a Koponyán, amikor végrehajtották az ítéletet?

TÁDÉ Ott voltam. És szabályos volt, ha megjegyezhetem... Úgy értem...

BERTALAN *(mutatja)* „Ki ez? Ki beszél itt? Hogy beszél? Miről beszél?”

MÁTÉ *(lefordítja)* Ki ez? Ki beszél itt? Hogy beszél? Miről beszél?

JAKAB Talán úgy érti...

TÁDÉ *(letorkolja)* Tudom, hogy értem! *(Belefog)* Mint akinek van némi jártassága a perrendtartásban, de legkivált a végrehajtásban. Mint végrehajtó. Tehát. És ezt is kizárólag a végrehajtók szemszögéből állítom, a kötelező tárgyilagosság talaján. *(Meggzakítanak, felcsattan)* Nem az érzelmeimről beszélek. Ha mondjuk, teszem azt, egyszerűen szakmai kérdésnek fogom fel. Hogy tudniillik valamiféle nem várt pontosságot észleltem a végrehajtásban. Amit korábban ezeknél a jöttmenteknél sohasem. Latinos könnyedség helyett a ritmus és a mérték betartása, minden különösebb erőfeszítés nélkül. A Mester, vagy ahogyan én neveztem a legszívesebben: a Tanító úr. Itt. Hagyott. Bennünket. Elment közülünk.

JAKAB *(kitör)* De hiszen ez lehetetlen. Nem hiszem el... A legjobban én ismertem őt. Mint testvér a testvért. Nem csak mesterem, testvérem is, testvérem... Ő ezt nem tehette velünk, csak úgy, minden bejelentés és figyelmeztetés nélkül... Fittyet hányva múltra, jövőre, minden ígéretére...

ALFEUS *(hosszabb szünet után)* Úgy érted, Tádé, saját elhatározásából tette? Saját elhatározásából nem védekezett? Hagyta az eseményeket kibontakozni?

FÜLÖP A lovak közé dobta a gyeplőt, minden előzetes várakozásunk ellenére? Így érted? Pontosan így?

TÁDÉ Pontosan.

MÁTÉ Akkor tehát nincs remény...?

TÁDÉ Nem, én ezt nem mondtam, másról beszélek. Léteznie kell valamiféle összefüggésnek a pontosság és a remény között.

ALFEUS Blöff, uraim. Tetszetős blöff, már ha egyáltalán a blöff lehet tetszetős. Összefüggés a pontosság és a remény között... Legjobb lenne, ha Tádét nem engednék többet szóhoz jutni.

FÜLÖP Erre a feladatra én speciálisan nem vállalkozom.

MÁTÉ És ha igaza van? És ha van kimutatható összefüggés a pontosság és a remény között? Én is vámszedő volnék, vámszedő és végrehajtó tanult szakmánál fogva. Tudom, mit beszélek.

JAKAB Mióta nincs a Mester, egyszerre fontos lett nektek a régi szakmátok. Tudjátok ti egyáltalán, mi volt a szakmátok, tisztelt vámszedők és végrehajtók? Kollaboránsok voltatok, barátoskám, közönséges besúgók. Most meg egy csapásra a remény filozófusává lettetek... A Mester csinált belőletek embert...

MÁTÉ Amiképpen belőled is, Jakab.

JAKAB Igaz, igaz. Végre valamiben egyetértünk.

BERTALAN *(mutatva)* Rajtad a sor, Tádé.

PÉTER *(lefordítja)* „Rajtad a sor, Tádé.”

ALFEUS *(félre megy, mint aki nem akarja végighallgatni)* Részemről akár...

JAKAB *(kételkedve, éllel)* Férceljünk össze egy kis reményt most magunknak...

PÉTER *(közbeveg)* Rajta, Tádé, tiéd a terep.

TÁDÉ HOMÍLIÁJA

A PONTOSSÁGRÓL ÉS A REMÉNYRŐL

TÁDÉ Évekkel ez előtt történt, a Hét Toronyról elnevezett tartományban, a helytartó városában, ahol vámszedőként dolgoztam. Volt ott egy tanításról igen híres férfi, akit sokan a Tanító úr követőjeként ismertek, jóllehet ekkor még a Mester tizenkét éves ha lehetett. Ő volt az első a bölcsék és a tudatlanok között, aki egy gyermeket választott mesteréül. Ezt az embert Richárd rabbinak nevezte mindenki...

ALFEUS Richárd rabbi! Ilyen nincs. Kitaláció, koholmány. Hányadik Richárd rabbi, kérlek...?! Első? Harmadik Richárd rabbi? Nem is hallgatom tovább...

BERTALAN *(mutogatva)* Ne szólj közbe, Alfeus, kérlek...

ALFEUS *(lefordítja, éllel)* Ne szólj közbe, Alfeus, kérlek...!

TÁDÉ Sokan jöttek hozzám, hallgatni tanításait. A hatóságok nem sokáig tűrték ezt, börtönbe vetették. Én ott ismertem meg. Fogoly voltam én is ebben az időben, és engem is a hitem miatt zártak be...

ANDRÁS Tádé, bocsáss meg, de én arra emlékszem, hogy valamilyen tisztázatlan vagyoni ügybe keveredtél bele, hogy úgy mondjam... A Mesternek is valami ilyesmit mondtál később, amikor megismerkedtetek.

PÉTER Sőt még a büntudatodat is szóba hoztad...

ALFEUS Más szóval loptál, Tádé.

FÜLÖP A végrehajtást és a vámszedést igen eredetien értelmezted legalábbis, ha meg nem sértelek.

ALFEUS Lopott, ez a helyes kifejezés. Ne beszéljünk másról... Felháborító.

JAKAB *(békítő szándékkal)* Hadd folytassa. De talán mégsem a hited és a meggyőződésed miatt kerültél oda...

MÁTÉ Folytasd, Tádé, kérlek.

TÁDÉ *(kihangsúlyozva)* Azt hittem, alkalmazhatom a törvényt, a megszállók törvényét, az adózásra és a végrehajtásra vonatkozó, mindenkire érvényes rendelkezéseket a megszállókra is. És mivel ebben a hitben és meggyőződésben éltem, be akartam hajtani az adót a város egyik hatalmasságán is. És emiatt börtönbe vetettek... A hitem miatt. Elhallgat.

SIMON És? És? És?... Folytasd, kérlek...

TÁDÉ Ott, a börtönben szigorúan tilos volt akár csak szóba hozni is az Egyetlent vagy netán tanítani az Írást. Richárd rabbit azonban ez nem érdekelte, mindhiába tiltják meg, hogy levegőt vegyünk, mindaddig lélegzünk, amíg meg nem ölnék. Ezt az öröknek mondta, és sugárzó örömmel folytatta a naponkénti tanítást. Egyik napon, szombat lehetett, emlékszem, az *Énekek éneke* következett sorra, nagy lendülettel magyarázta a kijelölt szakaszt, még arról is megfeledkezett, hogy a hangját lehalkítsa. Akkor, a beszéde legelején berohantak az örök, a lábánál fogva kirángatták a cellából. Hosszú időn át egyetlen szó sem hangzott el. Mindenki a rabbi halálára gondolt. Senki nem hitte, hogy vissza fog térni közénk. Ő volt az első a világ bölcsei és tudatlanjai között, aki egy gyermeket választott mesteréül. Egy idő után megint feltépték az ajtót, és bedobták közénk Richárdot, mint egy véres húscafatot. Richárd rabbi lassan feltápáskodott, nekivetette a hátát a falnak, és ezt mondta: nos, barátaim, hol is tartottam, amikor félbeszakították?

Hosszú csend. Alfeus és Máté odamennek Tádéhoz, és leülnek mellé

FÜLÖP De a mi Mesterünket megölték, meghalt, mindannyian láttuk, ott voltunk. Vér és víz távozott el tőle. Hallottuk, amikor szólította az Atyát...

JAKAB Mire...

ANDRÁS Mire akkor...

ALFEUS Mire akkor, már a legvégén... A legeslegvégén...

JAKAB Mikor már csak mi maradtunk.

ALFEUS Bocsánat, bocsánat. Én még egy nőre emlékszem.

Legalább egy, azaz egy, értsd: egyetlenegy nőre. Úgy is mondhatnám tehát, a nőre. És: emlékszem.

FÜLÖP Egy nőre én is emlékszem, határozottan. Remélem, ugyanarra. Valami rokon. Ott álltunk a Koponyán, tökéletes egyetértésben és... *(Nem tudja folytatni)*

TÁDÉ Akkor, a legvégén. Eszeveszett futásba kezdtünk.

PÉTER Mert ránk vetették magukat. Egy emberként ránk törtek.

ANDRÁS Körül akartak fogni, mint annyiszor. Futni kezdtünk.

ALFEUS De mi történhetett az asszonnyal? A nővel mi történt vajon, kérdem én.

PÉTER Ezt most ki kérdezte? Szeretném tudni, ki kérdezte ezt.

ALFEUS Ezt én kérdeztem.

PÉTER Mit?

ALFEUS Azt kérdeztem, ugyan mi történt a nővel. Az anyával.

A sokgyermekes lánnyal. Ezt kérdeztem. És ennyit.

PÉTER *(idézi, elismerően)* Sokgyermekes lány: ez honnan van?

ALFEUS *(megsértődik)* Honnan?

PÉTER Idézted valahonnan.

ALFEUS *(majdnem fenyegetően)* Ezt most szépen visszavonod...

PÉTER Elnézést. Bocsánat.

FÜLÖP Ránk törtek. Erre én is emlékszem.

ANDRÁS Futni kezdtünk. Megvan: mert üldöztek.

PÉTER Ez az. Üldöztek. Egy emberként ránk rohantak, iszonyatosan üvöltözve. „Ők azok, ők azok...” Legalábbis így hallottuk...

FÜLÖP Úgy van, mi voltunk azok, ebben tökéletesen igazuk van. Vagy volt.

PÉTER Valami ilyesmi. És akkor.

BERTALAN *(mutatja)* „És akkor futni kezdtünk.”

SIMON *(lefordítja)* És akkor futni kezdtünk.

JÁNOS Üldözőink elől. Így. Biztosan így történt.

MÁTÉ Miért futottunk volna? Futottunk mi egyáltalán, mióta közünk van egymáshoz?

ALFEUS Ha engem kérdezel: futottunk.

TÁDÉ Akkor az más. Az egészen más. Üldözöttnek lenni, nos, az bizonyos fajta jogokkal és hát persze kötelezettségekkel is jár, jöllehet a kettő nem áll párban egymással. Amennyiben én ezt szakmai kérdésnek fognám fel, amire velem született hajlaim, nem utolsósorban pedig képzésem sarkall, akkor itt, ebben a szituációban már lehetne valami mondanivalónk. Mondhatnánk valami hasznosíthatót, úgy értem, ami mindannyiunkat érint némiképpen, így vagy úgy; és bizonyos értelemben, megfelelő megszorításokkal általánosítható is volna... Akkor már az egésznek van értelme, akarom mondani...

PÉTER Csend!

ANDRÁS Csend.

PÉTER Csend legyen már. Legyen végre csend!

ANDRÁS *(hosszú szünet után)* Csend. Tessék. Rendelkezzél vele.

TÁDÉ Itt van, tessék. *(Idéz, sértődötten, amiért félbeszakították)* Legyen végre csend! És itt van. Lett. Gratulálok.

JAKAB *(hallgatóság után)* Senki.

JÁNOS *(hallgatóság után)* Senki.

BERTALAN *(mutatja)* „Egy hang se. Legalábbis.”

SIMON Egy hang se. Legalábbis.

JAKAB Talán... Nekem volna egy hihető magyarázatom...

TÁDÉ Csak tessék. Próbálkozzál.

JAKAB Nem lehet az, hogy túl gyorsan futottunk, és leszakadtak tőlünk? Egyszerűen nem bírták a tempót. És ez a mi hibánk is, talán mondanom sem kell. Aztán meg ideértek, komótosan le- rakták fegyvereiket, és ránk zárták az ajtót.

MINDANNYIAN *(a felháborodás és megütközés hangjai)* Na ne, ezt már ne! Kikérem magamnak! Könyörgök! Végül is mit képzél ez magáról! Ha lehet, múljon el tőlem ez az ember. Stb.

ANDRÁS Kik?

JAKAB Az üldözők. A mi üldözőink.

TÁDÉ A törvények. A hivatal. Az intézmények. Az önkéntesek.

Az egész rendszer.

PÉTER Lehetetlen.

ANDRÁS Nem volnánk üldözöttek?

PÉTER Lehetetlen.

BERTALAN *(mutatja)* „Hát lehetséges ez?”

MÁTÉ, SIMON *(lefordítják)* Hát lehetséges ez?

TÁDÉ Aspektus. Ez is egy aspektus.

JAKAB Túl gyorsan futottunk, és leszakadtak tőlünk. És most céltalanul bolyonganak a város utcáin.

ALFEUS Úgy kell nekik.

JAKAB *(erősen koncentrálna)* Vagy... Vegyük csak számba a lehetőségeket... Vagy egyszerűen, valamiféle titokzatos figyelmetlenség folytán, mint akik számukra ismeretlen erőnek vagy hatalomnak, erőnek és hatalomnak engedelmesskednek, megelőztek bennünket, és elhagytak, már a ház, a menedékház közelében, mi pedig befutottunk ide. Mint akik számukra ismeretlen erőnek vagy hatalomnak, erőnek és hatalomnak engedelmesskedtek. Ők meg még mindig futnak. Rohannak eszeveszetteen. Mert megelőztek bennünket.

JÁNOS Ami sok, az sok.

TÁDÉ Valóban.

JÁNOS És most itt vagyunk. A menedékházban.

SIMON Szétspriccoltunk a félelemtől.

BERTALAN *(mutatja)* „Nem spriccoltunk szét.”

SIMON *(lefordítja)* Nem spriccoltunk szét.

JÁNOS Jóllehet féltünk.

MÁTÉ Nem. Ez lehetetlen.

FÜLÖP Azt azért nem rossz elgondolnunk, hogy ők még most is futnak, utánunk, noha jócskán előttünk vannak már. Ebbe most gondoljunk bele. Sok, hogy is mondjam csak, erő származik ebből a gondolatból.

ANDRÁS *(hosszas tanácsalanság után)* Vegyük elő az Írást.

PÉTER Valaki vegye elő az Írást.

ANDRÁS Írás nélkül nem fogunk kijutni innen.

MÁTÉ Ráadásul időhöz vagyunk kötve. Egyszer csak ki kell mennünk innen.

SIMON Ezt senki nem tagadhatja, aki itt van, és még nem ment el.

JÁNOS *(figyelmesen szétnéz, megkönnyebbülten)* Még nem ment el senki.

TÁDÉ Időhöz vagyunk kötve. Ezt jegyezzük meg.

SIMON Akkor éppen itt az ideje, hogy az Írás előkerüljön.

JÁNOS Még mielőtt késő volna.

JAKAB Járjunk el az Írás szerint.

TÁDÉ Én azért a legapróbb részletekre is emlékszem. Föl tudnám idézni a legapróbb részleteket is. Talán hasznát vehetnénk jártasságomnak. Végrehajtó vagyok. Vámszedő. Adóbehajtó. Máté a segítségemre lesz, nem kétlelem.

MÁTÉ Lássunk hozzá.

TÁDÉ Állítsuk megfelelő sorrendbe, mi történt. Álltunk a Kopyán, már senki nem volt ott...

ALFEUS *(jelentősegteljesen visszautalva)* Senki. Ezt állítja.

FÜLÖP *(súg, segítőkészen)* Egy nő.

TÁDÉ *(nem hallja meg)* Amikor...

ALFEUS Mindezek után ezt meri állítani... Ezt a szót kiejti a száján... Senki... Poty, poty, poty... És az asszony? A nő? A lány?

SIMON Egy emberként ránk...

Bertalan előveszi az Írást

MINDANNYIAN *(megbotránkozva. Hangzavar, egymás szavába váganak)* Ez mégiscsak lehetetlenség. Hogy éppen ő fogja szóra bírni az Írást.

Kurta nevetések, kuncogások

FÜLÖP *(Bertalant védve, tárgyilagosan)* Elnézést, bocsánat, vilá- gosan emlékszem. Őt gyógyította meg elsőnek a Mester.

TÁDÉ *(rossz arccal)* Elsőnek. Ez mindenestre érdekes verzió.

FÜLÖP HOMÍLIÁJA

BERTALAN CSODÁLATOS GYÓGYULÁSÁRÓL

FÜLÖP Gadarában jártunk, ott ismertük meg Őt. Akkor még csak heten voltunk a Mester körül, vagy még annyian sem. Bertalan odalépett a Mesterhez, és azt mondta neki:

BERTALAN Mester, szörnyű betegség kínoz, családi baj, de bennem jutott teljességre.

FÜLÖP Mi a bajod? – kérdezte akkor a Mester.

BERTALAN A szavak, Mester.

FÜLÖP Válaszolta, eltorzult arccal.

BERTALAN Megállíthatatlanul törnek fel belőlem, szó szót követ, mondat követ mondatot, magyarázat magyarázat hátán, és mindez olyanná lesz, mint a homokvihár a pusztában, amelynek semmi sem állhatja útját.

FÜLÖP Mi tegyek veled? – kérdezte a Mester.

BERTALAN Némits meg.

FÜLÖP Kérlelte a szenvedő.

BERTALAN Legyek néma, miként a hal.

FÜLÖP Te Gadara tanítója vagy, messze földön híres írásmagyarázó, tied a legjobb iskola a környéken, tódnak hozzád a növendékek, még a környező népek fiai is hozzád jönnek, és azt kéred tőlem, hogy némítsalak meg? – kérdezte csodálkozva a Mester.

BERTALAN Légy segítségül nekem. Nekik pedig ajándékozz csendet, mert nem tudják, mire van szükségük, azért jönnek hozzám. Szavakra áhítoznak, sok-sok szóra. És belőlem kívánságuk szerint árad a szó, megállíthatatlanul. Többre tartják a magyarázatot az őt megillető helynél.

FÜLÖP Mondta sírva Bertalan. – És a

szavaid? Mi legyen a szavakkal? –
kérdezett ismét a Mester, miután
Bertalan nagy sokára lecsendesedett.
BERTALAN Változtasd őket az áldás
esőjévé a pusztában.
FÜLÖP Némulj meg – mondta akkor
mosolyogva a Mester. – Némulj meg,
mint a hal. Kisvártatva szél
kerekedett, sötét felhők gyülekeztek
a város fölé, majd megindult az eső.
Bertalan arca felragyogott, és attól
kezdve nem hallottuk őt beszélni.

Csönd, majd fölhangzik a zene

ALFEUS És akkor egy emberként ránk törtek, itt tartottunk.
SIMON Az ég tudja.
JÁNOS Nem. Az még nincs.
ANDRÁS Vegyük elő az Írást.
PÉTER Valaki vegye már elő az Írást.
FÜLÖP (*bátorítólag*) Csak nyugodtan, tedd meg.
BERTALAN (*felolvasni készül. Megkeresi a helyet, hogy lehetőleg mindenki lássa őt. Végül az ablak elé áll. Olvas. János áll mellé fordítani*) „Kezdetben teremté az Isten az eget és a földet.”
JÁNOS Kezdetben teremté az Isten az eget és a földet...
PÉTER Isten nevét hiába fel ne vedd.
JAKAB De hát nem ott tartunk...!
MÁTÉ Hol tartunk, nagyokos, hol tartunk?
JÁNOS Itt: kezdetben teremté Isten...
SIMON (*felháborodottan*) Kicsoda?
JÁNOS Isten.
MÁTÉ Halott.
ALFEUS A számból vetted ki a szót. Mind a kettőt: Isten, halott.
JÁNOS Hiszed te. Itt van feketén fehéren.
PÉTER Talán inkább fehéren feketén.
ANDRÁS Nézőpont kérdése az egész.
PÉTER Csalódtam benned, ember. Hogy az egész, így mondta, nézőpont kérdése volna. Hallottátok. Az Egész! Képtelenség. És egy fedél alatt. Velem és veletek.
ANDRÁS Rávetül a fehér a feketére, és kirajzolódik a Név. A történet. Mint az árnyék. A történet Isten árnyéka.
PÉTER Ravasz, nagyon ravasz.
JÁNOS (*hangosan, irigykedve*) Hülyeség. (*Csendesen*) Mindenestre gratulálok. Ez mégiscsak szép: a történet Isten árnyéka.
ALFEUS Azt javaslom, nem szeretném azonban, ha félreértés áldozata lennék, hogy mindannyiunk álljon elő, amivel tud. Ezt látom közös érdekünknek.

Bertalan félrevonul az Írással. Mindannyian keresgélnek a cókómkó-jaikban, lassan előkerülnek a passiójáték kellékei, tiszták, fényesek, tökéletesek, mint a kegytárgyak: könyvek (a Nyugat folyóirat egyik száma, A Nyugat alkonya stb.), ruhák, szögek, teleszkopikus nádszál, spongya, egy felcímkézett üveg („ECET”), kalapácsok, kötélvégek, ostor, töviskorona, palást, plakátok, az előadás „rég” műsorfűzetei (enyhén preparálva, „kiemelve”), két keménykalap. Egymásra halmozák a kellékeket. Mire a végére érnek, fölhangzik kívülről a zene. És egyszerre lecsap rájuk a félelem. Majd gyorsan, egymás után, a zene ritmusával összehangoltan (beszédopera)

PÉTER Csend.

ANDRÁS Csend.
MÁTÉ Csend.
JAKAB Csend.
TÁDÉ Csend.
JÁNOS Csend.
FÜLÖP Csend.
SIMON Csend.
ALFEUS Csend.

Bertalan becsukja a könyvet. Egy csattanást hallunk. Zene. Szünet, majd a félelem keltette nagy zűrzavar

PÉTER (*odaroohan a kellékekhez, összeszedi a magáét*) Gyorsan. Utánam.
ANDRÁS Mindenki, mindenki.
FÜLÖP Hogy nem értitek?!
TÁDÉ Mindenki a magáét. Vegye vissza, amilyen gyorsan csak lehet.
SIMON Egek!
JÁNOS Az még nincs! Az még nincs.
JAKAB Mester, mester...
MÁTÉ Nincs. Értsd meg, nincs. Ott voltál.
ALFEUS Ott voltunk mindannyian.
JÁNOS Az még nincs.
PÉTER Hagyjátok már abba!
ANDRÁS Csend. Egy hangot se halljak.
JÁNOS Az még nincs.

A zene átalakul szívdobogássá. Tiszta, szép szívdobogás. Amint hallgatják, megpróbálják kideríteni, melyik irányból jön. A keresőjáték végén arra jutnak, hogy nem kintről hangzik, hanem bentről, valamelyikükből. Bertalan szólítja Simont, és kéri, hallgatózzon, vajon az ő mellkasából származik-e a hang

SIMON Nem, nem. Azt hiszem.
TÁDÉ Itt valaki nagyon fél. És erre súlyos oka lehet. A történetek ismeretében állítom.
JAKAB De hát mi történt?
FÜLÖP Én arra emlékszem...
MÁTÉ Legjobb lesz, ha a végére járunk.
ALFEUS Hányszor megtehettük volna! És akkor most nem lennénk itt. Ez a beteges és diadalmos túlélési örület. Meghaltunk volna, amikor még voltunk valakik. Mindenki ránk figyelt. Egy örökkévalósággal ezelőtt. Olyan három éve. Fölkapaszkodhattunk volna egy magas hegyre a tenger partján, és ugyanarra a végszóra belerohanhattunk volna a tengerbe. Egy emberként, hangsúlyozom. Vagy egy torony, mit tudom én... honnan szétkiálthattuk volna az igazságot, semmit sem szépítve rajta. Egy torony, ami arra a rövid pillanatra a halál előtt kiemel és felmutat. Akkor még volt értelme. Lehetett volna. De most...! Rohanni! Menekülni! Bezárkózni! Fóbia, nem egyéb.
JÁNOS Az már igaz.
TÁDÉ Talán mégis azt kellene kideríteni, ki az közülünk, aki ennyire fél. Ilyen szeméretlenül. Elszámoltathatnánk. Lennie kell itt egy „önkéntesnek”, hogy úgy mondjam. Aki szállítja rólunk a híreket. Egy besúgónak, úgy értem. Jelentéseket körmöl a magánéletünkről, és ebből él.
JAKAB Ki beszél...?!
MÁTÉ Jöjjön el a te országod.
JAKAB Elhallgass!

TÁDÉ (*a szívdobogásra figyelmeztve*) És egyre jobban. Egyre hevesebben. Elfojthatatlanul, kendőzetlenül. Leplezetlenül.

Tádé, Alfeus és Máté rávetik magukat Andrásra. Legyűrrik, a mellkasára tapasztják a fülüket, hallgatóznak. András arcán látjuk, feszülten várja ő is az eredményt. A dulakodás alatt a szívdobogás észrevétlenül elhalkul

ANDRÁS Nos?

TÁDÉ Várj. Lassabban a testtel.

ANDRÁS Ennél is lassabban?

ALFEUS Csak nyugi.

MÁTÉ (*végasztalva, rossz lelkiismerettel, őszintétlenül*) Inkább üldözött legyél, mint üldöző.

ANDRÁS Igazán kösz.

TÁDÉ Semmi.

ALFEUS Valami csak-csak. Csak-csak, csak-csak, csak-csak. Nem sok.

Tádé mutatja Simonnak, hogy fojtsa meg

ANDRÁS Elmondom. Mindent elmondok. Mindent bevallok.

SIMON Nocsak. Volna itt mégis mondanivaló.

ALFEUS Nem kellene mégis, még előtte végezni vele? Én nem szeretnék belekeveredni egy újabb történetbe. Se vége, se hossza.

ANDRÁS Ártatlan vagyok. Egy történetről tudok mindössze. Egy közönséges történet, tizenkettő belőle egy tucat. Van eleje, van közepe, és van vége.

FÜLÖP Tizenkettő, ez nekem is ismerős.

JAKAB De hát nincsen vége.

ANDRÁS De van. Van vége. Vége van. Nem érted?

MÁTÉ Akkor hát bennünket is megölnek. Megölnek bennünket.

ANDRÁS Meg. Külön-külön mindannyiunkat. Amikor vége van a történetnek, megölnek bennünket. De ez nem fontos. „Nem lehet a tanítvány nagyobb az ő mesterénél.” Ez a törvény. És a törvénynél nincs fontosabb. Fáj a keresztcsontom.

ALFEUS Csak ne tereld el a szót, barátcsókám. Még hogy keresztcsont!

ANDRÁS A törvény, az törvény. Ne ölj, ne lopj, ne tégy hamis tanúbizonyságot a te felebarátod ellen...

ALFEUS Egy szót sem értek az egészből. Törvény, jó vicc.

JAKAB Te még tudod a törvényt? Ugyan honnan tudhatnád éppen te a törvényt. Ha ezt Mózes hallaná...!

PÉTER Hallja.

ANDRÁS Tudom mind a tízet.

SIMON (*kineveti*) Tízet. Na és a bőséges kommentárok? A terjedelmes, vége nincs magyarázatok...?

BERTALAN (*mutatja*) „Nem. Azt talán mégsem. Magyarázat: távozz tőlem, Sátán...!”

Senki nem akarja lefordítani

(Még egyszer, erőszakosan mutatja ugyanazt) „Nem. Azt talán mégsem. Magyarázat: távozz tőlem, Sátán...!”

JÁNOS (*lefordítja*) Nem. Azt talán mégsem. Magyarázat: távozz tőlem, Sátán...!

TÁDÉ és ALFEUS (*kapva kap az ötleten*) Véged van, eddig, és ne tovább.

ANDRÁS Hallgassatok meg! Hallgassatok meg! És azután

döntsetek. Azután készen állok. Legyen, aminek lennie kell. Meg is ölhettek.

ALFEUS Hát jó. Legyen.

TÁDÉ Éljen a jogával. Egyetértek.

Elengedik, átrendezik a teret, majd helyet foglalnak. András háttal áll az ablaknak, mögötte az egyik pad. A többiek vele szemben foglalnak helyet. Fölmegy rá a fény. Az András mögött levő pad egyik végében Máté ül, András történetének fegyenc szereplője. (Lélektani-realista regiszter)

ANDRÁS HOMÍLIÁJA A TÖRVÉNYRŐL

ANDRÁS A hatvanas években történt.

Alighogy kiengedtek a börtönből, ismét behívtak a politikai rendőrségre kihallgatásra. Abban az időben egy faluban laktunk, nem túl messze a járási székhelytől. Kora hajnalban kellett elindulnom a városba, a hét első napján, még mielőtt a kakas háromszor megszólalt volna.

PÉTER (*felugrál a helyéről, éktelenül köhögni kezd*) Hogy jön ide a kakas...! Háromszor...!

Mindnyáján lepisszegik, lehurrogják, visszarángatják a helyére

ANDRÁS Nem volt kihez betérnem olyan korán a reggeli imára, a templomok is zárva voltak még. Úgy döntöttem, egyenesen a rendőrségre megyek. Abban az épületben mindig van ügyelet. És ott Isten sem alszik. Ha bejelentkezem, biztosan beengednek a várószobába, gondoltam, ott majd kivárom a soromat. Úgy is történt. A szolgálatos altiszt elvette a táskámat, kiforgatta a zsebeimet, közölte velem, hogy a padra lefeküdni szigorúan tilos, majd bevezetett. Arra gondoltam, egy távolabbi zugba húzódom, hogy lehetőleg ne kelljen szóba állnom senkivel. Csakhogy a teremben már volt valaki. Lötyögő, kopott ruha, kefefrizura, pikkelyes bőr, skorbutos íny. Na és a testének ismerős kipárolgásai. Megvan! Szamosújvár, Mária Terézia börtönné átalakított épülete. Az egykori Martinuzzi-kastély. Szamosújvár, aligha lehet más. A letöltött évek számát háromra saccoltam. Ha kevesebb, akkor nem Szamosújvár és Mária Terézia, hanem Zsiláva, a hegyeken túli fegyenctelep. Valóságos Gulag. Ahonnan csak kevesen térnek vissza. Vagy senki.

ALFEUS (*félugrik*) Máris volnának megjegyzéseim! Lényeges közbevetések! A történelmi hűség nevében.

TÁDÉ Nem lehetne, mondjuk, rövidebben, tisztelettel?

Pisszégések, méltatlankodások, majd csend

ANDRÁS Köztörvényes – ebben lehetetlen tévedni, annyi év után. Attól azért még testvér, amiért köztörvényes, gondoltam magamban. Mintha tükörbe tekintettem volna...

Átúszik külön jelenetté, zenével

(*Bizonytalanul; nem tudja, milyen nyelven szólaljon meg*) Buna dimineata.

Fegyenc félrefordul

Adjon Isten jó reggelt.
FEGYENC Na lássa! Adjon Isten.
ANDRÁS (*nyújtja a kezét*) Szamosújvár, ha nem tévedek...
FEGYENC (*kezet nyújt*) Ja... Emlékszik Cocosatura? Kifogta?
ANDRÁS Hogyne, a Púpos. Cocosatu. A közutálatnak örvendő őrmester. A fegyőrök gyöngye. Főfegyőr. Főfőfegyőr. De még mennyire, hogy kifogtam.
FEGYENC (*hamiskásan*) Nem fogta ki. Az Isten se fogta ki.
ANDRÁS Hogyhogy? Én bizony kifogtam, nekem mondja. Az Isten se fogta volna ki...?
FEGYENC De nem ám. Még a szakállas Szűz Mária sem.
ANDRÁS Bökje ki, mit tud.
FEGYENC Kiugrott az irodája ablakából. Potty. Lepény. Sohasem esik az élére, tudja. (*Felröhint*) Potty, és kész.
ANDRÁS (*reflexszerűen*) Béke por...
FEGYENC Hagyja. Már nehogy elsirassa itt nekem. Még segítettek is neki, azt mondják. Amikor persze kiugrott, nem volt senki az irodában – ez a hivatalos változat. Fogoly biztosan nem, azt tudnánk. A fiatalabb foglyokat fel-felvitte magához, emlékszik, „kihallgatásra”. Aki megtagadta, azt halálba üldözte. Az vesse rájuk az első követ... Aztán potty, ennyi. Kiszarta magából a börtön, és megkönnyebbült. (*Felröhint. Hirtelen vált, látva András szontyoli arcát*) Ne legyen már ilyen tökéletes. Máris el van érzékenyülve attól, hogy nem tud gyűlölni. (*Leplezetlen megvetéssel*) Akkor pedig szeretni sem tud senkit saját magán

kívül. Ha nem tud gyűlölni, akkor szeretni sem tud.

ANDRÁS (*békülékenyen*) Egyik alkalommal

Vitéz István bárót magánzárkába tették. Estére a báró lecsatolta a falábát, a falnak támasztotta, és lefeküdt. Cocosatu mit sem tudott arról, hogy a bárónak egyik lába fából van. Amikor reggel bepillantott a zárkába, egy lábat látott a falnak dőlve, semmi mást. Rémulten üvöltözni kezdett, odarohant a többi ór is, de ő már akkor vaktában lövöldözött, be a cellába. Szitává lótte a bárót. Már másnap ki is tüntették érte a Púpost.
FEGYENC Vitéz István báró. Ismertem őt, hogyne. Ellophatta az örök cigarettáját valahogy, ezért kerülhetett magánzárkába. Rettentő leleményes volt, ha dohányra volt szüksége. Szerencsétlen.
ANDRÁS Az. Vagy nem is tudom. Ismerte őt...
FEGYENC A nagy szivaros. Hogyne.
ANDRÁS Betéve tudta Szophoklész t görögül, és a Btk.-t.
FEGYENC Nagy haszon. Volt már dolga ezekkel?
ANDRÁS De még mennyire.
FEGYENC Ruhát kapott?
ANDRÁS Ruhát?
FEGYENC Verést.
ANDRÁS Nem. Még nem.
FEGYENC Csoda.
ANDRÁS Az.
FEGYENC Előbb-utóbb megkapja. Fogadjon el tőlem egy jó tanácsot. Látom, finom ember. Politikai. Én közönséges köztörvényes vagyok, amolyan visszajáró lélek. Amikor beszélítják, bújjon belé a rendőrbé, amennyire csak lehet. Érti, mit beszélek?
ANDRÁS Nem.
FEGYENC Mit nem ért ezen. Menjen közel hozzá, amennyire csak bír, mert ha távolabb áll meg tőle, úgy meglukkolja, hogy elvágódik. Ha meg belebújik, mintha az anyja volna, nem bír nagyot ütni. Bújjon bele. Érti már?
ANDRÁS (*őszinte hálával*) Köszönöm. Igazán köszönöm.

Vissza a narrátori pozícióba

Mintha az anyja volna, ezt mondta a közönséges köztörvényes. Belebújni a Törvénybe, hogy meg ne slukkoljon. Hamarosan engem is beszélítettak. Amikor beléptem,

megéreztem, mi következik. Valamit kérdezett a kihallgató tiszt, nem emlékszem, mit, csak arra, hogy már előre szakszerűen felingerelte magát, hajlamainak, képzettségének, valamint jártasságának megfelelően.

TÁDÉ *(felugrik a helyéről)* Kikérem magamnak! Szemenszedett gyanúsítgatás.

Pisszegések, méltatlankodások, leültetik a helyére

ANDRÁS Csak a köztörvényest láttam magam előtt. Lelassult az idő, mindenre pontosan emlékszem...

A kihallgatási jelenet Tisztjét Simon alakítja. András „belép”, megáll a Tiszt előtt, farkasszem néznek, hosszú némajáték stb.

Tiszt int, vegye le a cipőjét.

András leveszi az egyiket.

Tiszt inti, vegye le a másikat is.

András leveszi.

Tiszt inti, vegye le a zoknit.

András megteszi, ugyanúgy, előbb az egyiket, azután a másikat, nem magától, kizárólag a néma parancsra.

Tiszt mozdulataival világossá teszi, arra készül, hogy bakancsa hegyével letapossa András körmeit.

András nem rezdül

TISZT *(kitör)* Miért nem fél, ember, miért nem fél? Féljen, értette?! Féljen tőlem! Tőlem... Ez parancs, értette?! Értette, maga nyomorult...!

A Tiszt nekikészül az ütésnek, András közel megy hozzá, átöleli.

Vissza a narrátori pozícióba

ANDRÁS Elindult felém a kar, messziről, nagy lendülettel. Ekkor odaléptem hozzá, és átöleltem. A fejemet, magam sem tudom, miért, a mellére hajtottam, mint egy hazatérő. A fülem a vascillagra tapadt, hidegét most is érzem. A tiszt karja a levegőben maradt egy kis időre, a másik meg önkéntelenül átölelt. Aztán lassan a levegőben levőt is leeresztette maga mellé, mintha csak integetett volna valakinek, aki a látótávolságon túl került. Ebben a pillanatban változott meg az életem. Másá lettem, magam sem értem, hogyan. Elmehe, mondta kurtán.

Csend, mozdulatlanlanság

Máté feláll, kimegy András mellé

BERTALAN *(még mielőtt elkezdené Máté, megállítja)* „Hallgassunk egy kicsit, jó?”

JAKAB *(lefordítja)* Hallgassunk egy kicsit, jó?

ALFEUS Jó, nem bánom.

FÜLÖP Igaza van. Próbáljuk meg legalább.

MÁTÉ Helyes, ennyi elég. Erre számítottam. Nem bírom tovább.

FÜLÖP Muszáj most neked mindent megmagyarázni? Nem halaszthatnánk el egy kicsit?

MÁTÉ Elegendem van abból, hogy kiáll valaki elé, és elmondja a megoldást. *(Egyre magasabb hangon, egyre indulatosabban)* „Ebben a pillanatban változott meg az életem.” És: „Másá lettem, magam sem értem, hogyan.” Hallottuk. Csak tessék kitárni az ajtókat, az ablakokat, és üdvözült mosollyal várni, amíg megjönnek. Vége a bujkálásnak, vége a félelemnek. *(Hisztériásan)* És akkor boruljunk a keblükre, előre elkészített könyvekkel. Fényes szemekkel. *(Járkál a többiek között, lökdös, provokál)* Az áldozat meghatódottsága. Tudtam. Kiállni a placra, elgyönyörödni saját szenvedésünktől. Mialatt a másikat felhúzzák, már történeté is alakultunk. Ezt előre megmondhatam volna. *(Üvölt)* Tessék kitárni ajtót, ablakot. Tessék fölfedni a pincéket, a rejtékhelyeket. Kéretik önkéntes alapon áldozattá lenni. De hiszen szerep mindössze. És ne felejtünk el a kellő pillanatban bocsánatot kérni. Például azért, hogy megszülettünk. Ez különösképpen fontos, mert ezzel a nagyvonalú tettel felszabadítjuk bennük a... – hogy is mondjam csak – a gátlásokat. Szabadon és rendkívül hatékonyan fognak megölni bennünket. A kínzás dramaturgiája pedig nekünk magunknak is gyönyörűséget fog okozni, mert a kialakításához mi magunk is hathatósan hozzájárultunk. Talán jegyzőkönyvezni is fogják utolsó szavainkat. Gondoljuk meg, uraim. Mozgás, mozgás, kövessetek engem. Eddig tartott a játék, uraim. Túlélés: de hát minek? Kinek a nevében? Mi célból? Mi végre? *(Odarohan a jobb oldali ablakhoz, szétfeszíti a sötétítőt, kikiált, bohóckodik)* Erre, erre, uraim! Itt volnánk, szíves engedelmeinkkel, mint diadalmas vágójuhok, megkészítve illendőképpen az utolsó vacsorára.

Középen, hátul megdöndül az ajtó, valaki be akar jönni, ez vet véget Máté kirohanásának

PÉTER Vissza! Ide vissza!

JAKAB Közénk, azonnal.

MÁTÉ Nem! Amit megmondtam, megmondtam.

FÜLÖP Nem! Ezt nem te mondtad, ezt Pilátus mondta, úgy emlékszem.

SIMON A sötétítő. Húzd be a sötétítőt, te állat.

FÜLÖP *(súgva)* Annyit legalább mondhatnál, hogy bocsánat. Legalább.

ALFEUS Egyetértek.

TÁDÉ Mindenesetre vádoló magam, hogy nem léptem közbe időben. *(Bertalanhoz)* Ezt kéretik jegyzőkönyvbe venni.

FÜLÖP Annyit se képes mondani, hogy bocsánat. Pedig mi az ebben a helyzetben.

SIMON *(kérlelve)* Mondjál annyit.

MÁTÉ *(a szót mondja, mint egy szót)* Bocsánat.

FÜLÖP Na.

PÉTER Csend.

ALFEUS Szeretnék még élni. Élni szeretnék. Érthető?

TÁDÉ Nem fogom hagyni magam egykönnyen. A túlerővel szemben sem. Ne várokozatok itt üres kézzel. Fogat fogért, szemet szemért. Adok-kapok, semmi más.

ANDRÁS Bújj belé, mert úgy megslukkol...

ALFEUS Tömjék be a száját!

PÉTER Maradjatok csendben. Hátha elvétik.

Lehasalnak, elbarikádozzák magukat, elbújnak. Néma csend. Nyílik az ajtó, elmozdítva az emeletes ágyat is. Bejön Tamás, ledobja a zsákját, szórakozottan fölveszi magára Júdás zubbonyát, előrejön, nem érti, miért nem szól hozzá senki, sőt, még a fejüket is elfordítják tőle

(Suttogva, amiből a bejövő nem hall semmit) Júdás. Itt van Júdás.

TÁDÉ *(ugyanúgy)* Megölni. Utánam!

ANDRÁS Hagyjátok rám! Hagyjátok rám!

A TÖBBIEK *(pusmogva nevetnek)* Fogjátok le, nehogy belebújjon, mint az anyjába. *(Stb.)*

ALFEUS Kalapácsot, szöget, drótot, kötelet, nádat, spongyát, ecetet.

FÜLÖP Én jobbra megyek.

SIMON Én balra megyek.

JAKAB Én előremegyek.

MÁTÉ Én hátramegyek.

JÁNOS Én kimegyek.

A többiek rápisszennek

Bocs, bocs, dehogy.

TÁDÉ Verd ki a fejedből.

ALFEUS Senki nem megy ki innen élve.

Tamás körbejár, nézegeti őket, majd hirtelen elhatározással el akar menni. A többiek követik, egyre szűkülő körökben. Tamás visszatér arra a helyre, ahol felöltözött, gyors mozdulatokkal leveszi a zubbonyt, akkor látja, rossz szerepbe öltözött.

Amikor fölveszi a földről a Tamás feliratú zubbonyt, már a tetre kész többiek ott vannak körülötte kötéllel, szöggel, kalapáccsal. Nagy örömmel rávetik magukat, szorongatják, nevéen szólítják stb.

JÁNOS Csakhogy itt vagy, Tamás! Nem hittem, hogy még viszontlátlak élve.

SIMON *(megkönnyebbülten)* Így már más. Így már egészen más.

ALFEUS Hohó, barátocskám. Nem mindegy. Világos? Nem mindegy.

TÁDÉ A történet szempontjából legalábbis.

MÁTÉ Amihez tartjuk magunkat.

FÜLÖP Az Írás szerint, lehetőleg.

JÁNOS Beszélj, mi történt veled azóta.

TAMÁS Ott maradtam a Koponyán, amíg levették a fáról. Nem hittem a szememnek. Elvitték a testet, én távolról követtem őket.

PÉTER És?

ANDRÁS És?

JAKAB És? Beszélj már.

TAMÁS Nem fogjátok elhinni: nem történt semmi. Semmi! Értitek? Egy tehetetlen test, mint a tied vagy az enyém. Vártam, hogy megnyíljon az ég. De nem, nem. Ahogy köteleken leengedték a magasból, a fáról, megindult az eső, sűrű cseppekben esett, nagyon rövid ideig.

PÉTER Ennyi?

TAMÁS Ennyi. Ez az igazság.

BERTALAN *(majd szétveti a boldogság)* Eső! Amikor engem meggyógyított a Mester, azt kértem – emlékeztek –, változtassa a szavaimat esővé a pusztában. Én egy szempillantás alatt megszabadultam a beszéd terhétől, és ugyanabban a pillanatban megindult az eső.

TAMÁS *(nem túl nagy meggyőződéssel lefordítja)* „Eső! Amikor engem meggyógyított a Mester, azt kértem – emlékeztek –, változtassa a szavaimat esővé a pusztában. Én egy szempillantás alatt megszabadultam a beszéd terhétől, és ugyanabban a pillanatban megindult az eső.”

ALFEUS Bocsánat, hogy jön ez ide?

TÁDÉ Mi jelenthet ez?

MÁTÉ Semmit. Semmit.

JÁNOS Várjunk csak. Te azt mondod, Bertalan, hogy az eső...

TAMÁS Azt mondja.

MÁTÉ De hát mindig ezt mondja, ugyanezt mondja mindig.

ALFEUS Tehát nem mond semmit. Semmit.

JÁNOS Tegyük egy próbát. Legalább tegyük ki magunkat egy próbának.

FÜLÖP *(egyszerre tekintve közönségnek a partnereit, valamint a nézőket. A bohócjelenet előkészítő zene: tus stb.)* Hölgyeim és Uraim! Tisztelt közönségünk! Hallgassuk meg utolsó esélyünként Tamás és János homíliáját az igazságról.

Taps, fütty

TAMÁS és JÁNOS *(miközben magukhoz veszik a keménykalapot, püsszegve-súgva)* A barátságról, Fülöp, a barátságról.

FÜLÖP A barátságról? Bocsánat, bocsánat, ez nekem is meglepetés. Most hallom először. Engedjék meg, hogy bemutassam a szereplőket. *(Tus stb.)* Estragon Tamás!

Tamás fölveszi a kalapot, taps, fütty.

Vladimir János!

János fölveszi a kalapot, taps, fütty.

Berendezkednek a következő jelenetre. A barakkban a tanítványok, János és Tamás kivételével, az emeletes ágyakon, priccseken helyezkednek el, mintha takarodó után volnának. Érdeklődő fejeket látunk, lógázó lábakat

ESTRAGON TAMÁS ÉS VLADIMIR JÁNOS
HOMÍLIÁJA A BARÁTSÁGRÓL

BOHÓCJELENET

Hommage à Samuel Beckett

VLADIMIR JÁNOS Megtudhatnám, hogy

uraságod hol töltötte az éjszakát?

ESTRAGON TAMÁS Az árokban.

VLADIMIR JÁNOS Árokban? Hol?

ESTRAGON TAMÁS *(nem mutatja)* Valahol arra.

VLADIMIR JÁNOS *(gyanakodva)* Mutasd a tenyeredet!

ESTRAGON TAMÁS Melyiket?
VLADIMIR JÁNOS Mind a kettőt.
ESTRAGON TAMÁS Tessék.
VLADIMIR JÁNOS *(alaposan megnézi)*
Mutasd az oldaladat!
ESTRAGON TAMÁS Melyiket?
VLADIMIR JÁNOS Várjunk csak. *(Eljártssza
képíleg a keresztre feszítést)*
Megvan. *(Bohócos büszkeséggel)* A balt.
ESTRAGON TAMÁS Tessék. Nézzed.
VLADIMIR JÁNOS Jó... jó... jó... Azt
hittem, te vagy... De nem, nem.
ESTRAGON TAMÁS Szerencsére.
VLADIMIR JÁNOS Szerencsére.

Estragon Tamás vadul birkózik a cipőjével

Mit csinálsz?
ESTRAGON TAMÁS Lehúzom a cipőmet.
(Gyöngé hangon) Segíts.
VLADIMIR JÁNOS Gyere, próbáljuk meg.
*(Sikerül. Fintorogva, de azért
akkurátusan megvizsgálja a lábfejét)*
Rendben. Rendben. És rendben.
ESTRAGON TAMÁS *(felháborodottan)*
Rendben? Rendben? Rendben?
VLADIMIR JÁNOS *(bocsánatkérőn)*
Megverték?
ESTRAGON TAMÁS Meg... De nem nagyon.
VLADIMIR JÁNOS Ugyanazok?
ESTRAGON TAMÁS Hogy ugyanazok-e?
Nem tudom. Tovább maradtam. A kelleténél
több időt töltöttem ott.
VLADIMIR JÁNOS Mindenki szétszaladt.
ESTRAGON TAMÁS Nem mindenki.
VLADIMIR JÁNOS Csakugyan.
ESTRAGON TAMÁS Ilyenkor persze nehéz
megállapítani, hogy ki kihez
tartozik. Engem is ez tévesztett meg.
De aztán megverték, és minden a
helyére került. Az apró dolgokban
kerülni kell a hanyagságot. Nem tudja
a bal kéz, mit csinál a jobb. Ha majd ide-
jönnek, még akkor sincs minden
veszve.
VLADIMIR JÁNOS Idejönnek? Ez már
biztos?
ESTRAGON TAMÁS Még akkor sincs minden
veszve. Az egyik lator üdvözült.
VLADIMIR JÁNOS *(lemondóan)* Az egyik.
ESTRAGON TAMÁS *(bátorítva őt)* Ötven.
Nem rossz százalék. Az egyik, azaz ötven
százalék.
VLADIMIR JÁNOS De mind a kettő
kisznevett. Sőt mind a három.
ESTRAGON TAMÁS Vegyük számba a
tényeket, akarod?
VLADIMIR JÁNOS *(nem nagy meggyőződéssel)*
Ja. Ja, ja.
ESTRAGON TAMÁS Azt a két tolvajt a

Megváltóval együtt feszítették
keresztre.
VLADIMIR JÁNOS Kicsodával?
ESTRAGON TAMÁS A Megváltóval, két
tolvajt. Azt beszélük, hogy az egyik
megmenekült, a másik viszont...
(Keresi a megmenekült ellentétét) Elkárhozott.
VLADIMIR JÁNOS Mitől menekült meg?
ESTRAGON TAMÁS A pokoltól.
VLADIMIR JÁNOS A pokoltól. Megmenekült
a pokoltól.
ESTRAGON TAMÁS Nem rossz százalék. És
mégis... Hogy lehet az, hogy a négy
evangélista közül csak egy beszéli el
így a történetet? Holott mind a
négyen jelen voltak – vagyis a
közelben. *(Még mielőtt János
beleszólna)* Láttam, én is ott voltam
a közelben. És mégis csak egy tud a
latorról, aki üdvözült. Csak egy a
négy közül. A másik hároomból kettő
semmit sem tud az egész ügyről, a
harmadik pedig azt állítja, hogy azok
ketten alaposan lehordták.
VLADIMIR JÁNOS Kit? Egy szót sem értek
az egészből.
ESTRAGON TAMÁS A Megváltót.
VLADIMIR JÁNOS A Mestert. Igen, igen.
Miért hordták le?
ESTRAGON TAMÁS Mert nem akarta
megmenteni őket.
VLADIMIR JÁNOS A pokoltól?
ESTRAGON TAMÁS Ugyan... A haláltól.
VLADIMIR JÁNOS Na és a kettő nem
ugyanaz?
ESTRAGON TAMÁS Ezek szerint nem.
Nagyon küzdöttek vele. Ebből gondolhatni,
hogy van mégis valami különbség.
VLADIMIR JÁNOS No és aztán?
ESTRAGON TAMÁS Feltehetően mind a
ketten elkárhoztak.
VLADIMIR JÁNOS Na és aztán... Azt
kapták, amit érdemeltek.
ESTRAGON TAMÁS De az evangélista azt
mondja, hogy az egyik lator üdvözült.
VLADIMIR JÁNOS No és? Nem egyezik a
véleményük, ennyi az egész.
ESTRAGON TAMÁS De mind a négyen ott
voltak. És csak az egyik beszél
üdvözült latorról. Miért higgyünk
inkább neki, mint a többieknek?
VLADIMIR JÁNOS Ki hisz neki?
ESTRAGON TAMÁS Mindenki. Csak ez a
változat ismeretes. Mindenki erről
beszél.
VLADIMIR JÁNOS Az emberek hülyék.
ESTRAGON TAMÁS *(gondolkozik)* Nem lehet,
hogy azután történt még valami? Valami
váratlan, amit senki sem vett
számításba. Ami még magát az Írást is

összezavarta. Történt valami, egy előre nem látott esemény, és arról az Írás, az a négy író, aki ott volt, egyszerűen nem tud számot adni. Mindössze tehát arról ad számot, hogy nem tud számot adni. Nem lehet, hogy a rendelkezésre álló szavak, a mondatok, a, a, a, hogy...

VLADIMIR JÁNOS *(érdeklődéssel)* Hogy?

ESTRAGON TAMÁS Megvan. Hogy az ismeretes verziók, együtt, a kiiktathatatlan ellentmondásokkal, erről az előre nem látott, előzmény nélküli, tökéletesen ismeretlen zavarodottságról hoznak hírt...? *(Még egy próbát tenne, kétségbeesetten nekidurálja magát)* Nem lehet, hogy...? *(Sír, mint egy igazi bohóc)*

VLADIMIR JÁNOS *(átöleli, vigasztalja)* Az ötven százalék se rossz.

ESTRAGON TAMÁS És akkor hogy lesz?

VLADIMIR JÁNOS Mikor?

ESTRAGON TAMÁS Hát akkor, tudod. Amikor mi kerülünk sorra.

VLADIMIR JÁNOS Szerinted mi is sorra kerülünk?

ESTRAGON TAMÁS Afelől nincs semmi kétségem.

VLADIMIR JÁNOS Várj!

ESTRAGON TAMÁS *(feszülten figyelve)* Nos?

VLADIMIR JÁNOS Semmi.

ESTRAGON TAMÁS Találj ki valamit.

Valami trükköt. Egy jó ötlet kellene.

VLADIMIR JÁNOS *(hátratett kézzel, lesütött szemmel fel-alá járkál.*

Megáll, valami kiszámolós játékot

játszik el, egyedül mormolva) Ec,

pec, kimehetsz... Jó... Ugorj cica az

egérre... Igen... igen... Igen.

(Diadalmasan) Megvan!

ESTRAGON TAMÁS Mondjad már!

VLADIMIR JÁNOS Amikor sorra kerülünk...

Hm, hm... *(Elbizonytalanodik, majd*

ismét felvillanyozódik) De! De igen!

Egymás mellett állunk, igaz?

ESTRAGON TAMÁS Hogy jön ez ide? Mi mindig egymás mellett állunk a sorban.

VLADIMIR JÁNOS Két eset lehetséges: a kiszámoláskor vagy neked kell mondani a tízet, vagy nekem.

ESTRAGON TAMÁS Eddig stimmt.

VLADIMIR JÁNOS Ha neked kellene mondani, akkor én eléd vágok, kilépek a sorból, és elkialtom, hogy tíz.

Koncentráció kérdése az egész. Ez egy klasszikus koncentrációs gyakorlat.

Volt rá példa. Csak nem szabad

elvéteni, nehogy észrevegyék, mert akkor mindkettőnknek befellegzett.

ESTRAGON TAMÁS *(nagy erőfeszítéssel*

koncentrál, elismétli a főbb

pontokat) Nézzük csak! Az előttem

lévő azt mondja: kilenc; akkor

következem én. Erre te, aki mögöttem

állsz, kilépsz a sorból, és azt

mondod: tíz.

VLADIMIR JÁNOS *(őszintén örül, hogy a másik felfogta)* Pontosan!

ESTRAGON TAMÁS És akkor?

VLADIMIR JÁNOS Hát nem érted? És akkor

mindketten, mindketten barátocskám,

megmenekültünk. Ez a megoldás.

(Bohócos diadallal mosolyog, peckesen

fel-alá járkál)

ESTRAGON TAMÁS *(némajátékban eljátssza a*

kiszámolást, fontolgatja, amíg végül

felismeri a helyzetet. Elbizonytalanodva,

de azért őszinte aggódással) De téged

akkor kivégeznek.

VLADIMIR JÁNOS Ez az. Én meghalok, de

mindketten megmenekülünk. Szépen

kifogunk rajtuk.

ESTRAGON TAMÁS *(megérti)* Azt már nem!

Még hogy te én helyettem. Korán kell

ahhoz neked felkelni, barátocskám.

Majd én is ott leszek. Én fogok

előtted kilépni a sorból, abban

biztos lehetsz. Tíz!

VLADIMIR JÁNOS Nem úgy van az,

testvér... Tíz!

ESTRAGON TAMÁS Tíz!

VLADIMIR JÁNOS Tíz!

A versengés átalakul egy bohócos táncba,

amelyet együtt járnak önfeledten, fellinis

hangulat, megfelelő zene

EGYÜTT *(kiáltoznak)* Megmenekültünk...

Megmenekültünk... Megmenekültünk...

Sűrű eső kezd esni (hangkulissza), erre a többiek (elsőként Bertalan) lekászálódnak az ágyról, és bekapcsolódnak a táncba, ugyanúgy kiáltozva. A zene átúszik a kezdeti motívumokba, a tánc lassan széttöredezik, lelassul, a zene kiúszik, de mindenki a maga módján folytatja tovább az eső hangjára

TÁDÉ Jönnék! Jönnék, bugrisok, hagyjátok abba.

ALFEUS *(ki akarván szakítani őket a révületből)* Sorakozó!

Sorakozó! Ide hozzám!

TÁDÉ Tessék! Mindenki!

ALFEUS *(rendezgeti őket)* Nem értitek? Itt vannak az ajtó előtt! Mi következünk. Sorba, sorba. Sorakozó.

TÁDÉ Na végre! Ez végre tetszetős.

FÜLÖP Csakugyan szép.

MÁTÉ *(Alfeusnak)* Ne állj ott te sem, mint egy hétfejű törpe.

Tessék beállni a sorba.

SIMON Nagyszerű. Számoljunk.

A sorban János és Tamás a tizedik és a tizenegyedik, elkezdik a kiszámolást, de ők mindketten kivágják a tízet. Amikor sikerül tökéletesen egyszerre mondaniuk, János és Tamás diadalmasan kiáltozik: „Meg-

menekültünk! Megmenekültünk!” Ezt többször (kétszer-háromszor) végigcsinálják, Alfeus és Tádé buzgólkodó irányításával

TÁDÉ Hát ez így nem megy!

ALFEUS Húzzunk sorsot! Az javasolom, húzzunk sorsot. Döntsük el, ki a jobb lator, ki a bal. Az ötven százalék mégiscsak járhatóbb útnak tűnik. Húzzunk sorsot kettőnként, és fogadjuk el emelt fővel a döntést.

MÁTÉ *(elkesen)* Kezünkbe vesszük a sorsunkat...

JAKAB Ez az emelt fő egy kicsit gyanús nekem.

SIMON Remélhetőleg nincs több mondanivaló.

BERTALAN *(előáll)* „Cselekedjünk inkább az Írás szerint.”

SIMON *(lefordítja)* Azt mondja, hogy cselekedjünk az Írás szerint.

MÁTÉ Inkább. Inkább az Írás szerint, így mondta.

TÁDÉ Stimmt!

ALFEUS Stimmt!

PÉTER Nem lenne jobb, ha...

ANDRÁS Ha kívárnánk, amíg megjönnek?

PÉTER És? És? És?

ANDRÁS És védekeznénk. Szervezetten védekeznénk. Nem adnánk olcsón az életünket, hogy úgy mondjam.

ALFEUS Ezt éppen te javasolod, éppen te?! Nevetnem kell.

TÁDÉ Csak tán nem akarsz halált megvető bátorsággal beléjük bújni?

ANDRÁS Bocsánat. Bocsánat. Úgy látom, félreértettek az urak.

ALFEUS Vagy úgy.

BERTALAN *(előáll)* „Cselekedjünk inkább az Írás szerint.”

SIMON *(lefordítja)* Azt mondja, hogy cselekedjünk az Írás szerint.

MÁTÉ Inkább. Inkább az Írás szerint, így mondta.

TÁDÉ Stimmt!

ALFEUS Stimmt!

Zene, a bevezető motívumok, anélkül, hogy felfigyelnének rá. Tádé és Alfeus megszervezik a sorshúzást, az egyik iszákba beledobálják a neveket stb., majd sorra kihúzzák őket. A tanítványok párosával fölállnak egymással szemben. Péter marad középen, háttal a szemközti ablaknak. A kialakult sorrend szerint Péter jobb és bal oldalán, hozzá legközelebb János és Tamás áll, tőle legmesszebb pedig Alfeus és Tádé. A jelenet pontos, semmi esetre sem elhamarkodott vagy ügyetlenkedő. Legfőképpen pedig nem sokértelmű, szimbolikus játék

ALFEUS ÉS TÁDÉ BÚCSÚJA

ALFEUS Te vagy?

TÁDÉ Én vagyok.

ALFEUS Üdvöz légy, Tádé.

TÁDÉ Üdvöz légy, Alfeus.

ALFEUS Ellenállás, emlékszel? Mit is jelent ez a szó?

TÁDÉ A mozgástanban mindaz, ami mozgást, előrehaladást akadályoz, tehát a mozgási energiát felemészti. Ezt jelenti az ellenállás.

ALFEUS Időlegesen, csak egy bizonyos időre fejt ki a hatását, úgy érted.

TÁDÉ Úgy, úgy, pontosan. Például a golyó hegye megérinti a ruhát, a ruha után a bőrt, a bőr után keresztülhatol a húson, külön-külön az előtte álló szerveken, majd elhagyja a testet. Kilép a testből, és szabadon repül tovább a levegőben, mint a madár.

ALFEUS Vagy mint a lélek, nem igaz?

TÁDÉ De, de, jól mondod, Alfeus.

ALFEUS Ennyit jelent a szó: ellenállás? Mindössze ennyit?

TÁDÉ Semmi többet, Alfeus, semmi többet.

ALFEUS A lélek röptét?

TÁDÉ A lélek röptét.

ALFEUS Stimmt.

TÁDÉ Stimmt.

Szünet, zene

JAKAB ÉS FÜLÖP BÚCSÚJA

JAKAB Emlékszel?

FÜLÖP Emlékszem. Tökéletesen emlékszem mindenre.

JAKAB A főreál gimnáziumra is? Emlékszel?

FÜLÖP Farkas utca, hogyne. Kolozsvár, Farkas utca. Akkor már utcáról utcára gyűjtötték össze a családokat... És akkor lett egy szó, ami kiszorította a neveket, és a nevek kiszorításával elfedték külön-külön az arcokat.

JAKAB Transzport.

FÜLÖP Igen, igen. Transzport.

JAKAB És emlékszel a Mester nemzeti táblázatára, Szent Máté szerint?

FÜLÖP Minden egyes névre emlékszem, betéve tudom most is. „Dávid fiának, Ábrahám fiának nemzetségéről szóló könyv. Ábrahám nemzé Izsákot; Izsák nemzé Jákóbot; Jákób nemzé Júdát és testvéreit...”

JAKAB És a végére? Emlékszel a végére is? A Mester nemzeti táblázatának a végére, Szent Máté szerint?

FÜLÖP Betéve tudom. „Az összes nemzetség tehát Ábrahámától Dávidig tizennégy nemzetség, és Dávidtól a babiloni fogságra vitelig tizennégy nemzetség, és a babiloni fogságra viteltől Krisztusig tizennégy nemzetség.”

JAKAB És akkor mi még a főreál gimnáziumban összeszámoltuk a neveket, a Mester nemzeti táblázatában felsorolt neveket, Szent Máté szerint, és arra jutottunk, hogy hiányzik egy név.

FÜLÖP Emlékszem, tökéletesen emlékszem.

JAKAB Háromszor tizennégy. Az összesen negyvenkét név.

FÜLÖP De mi csak negyvenegy nevet találtunk a Mester nemzeti táblázatában. Emlékszem.

JAKAB Akkor egymásra néztünk, és azt mondtuk: bizony, egy név hiányzik a nemzeti táblázatból. Kimaradt egy név a táblázatból.

FÜLÖP Megkérdeztük egymástól: kinek a neve hiányozhat?

JAKAB Az enyém, válaszoltam én.

FÜLÖP Az enyém, válaszoltam én.

JAKAB És megértettük, hogy mi következünk.

FÜLÖP És úgy lett. Törvény született, és hamarosan értünk jöttek. Kolozsvár, Farkas utca. Új nevet kaptunk mi is, Transzport, így hívtak bennünket.

JAKAB Szia, Transzport!

FÜLÖP Szia, Transzport!

JAKAB Az utca végén Szent György megöli a sárkányt.

FÜLÖP Az utca végén, emlékszem.

JAKAB De minket nem arra vittek, hanem az ellenkező irányba, a Béke térre. A Mennyei béke tere, emlékszel?

FÜLÖP Emlékszem, hogyne.

Szünet, zene

ANDRÁS ÉS BERTALAN BÚCSÚJA

ANDRÁS Láttam, ahogyan az apámat arcul ütik. És láttam, ahogy az anyámat hajánál fogva rángatják, ki tudja, miért. Csak azért, csakis azért.

BERTALAN *(mutatja)* „Én vagyok az első tanítvány, akit meggyógyított a Mester.”

ANDRÁS Ó hát tudom: te vagy az első tanítvány, akit meggyógyított a Mester. De persze a süketnéma-iskola is lángokban állt. És a gyerekek úgy vinnyogtak a tűzben, mint az egerek. Ott álltak a katonák csőre töltött fegyverrel. Előtte fogadást kötöttek egymással annak rendje és módja szerint: aki több gyermeket lök ki, azé az arany gyertyatartó. De egyetlen gyermek sem rohant ki a lángokból. Ez volt az ő győzelmük, a gyermekeké. A gyertyatartót meg, ki tudja, miért, a katonák bedobták a tűzbe. Porrá égett az iskola, széthordta a szél a hamut, azóta megállás nélkül száll alá a pernye mindenütt, mindenütt.

BERTALAN *(mutatja)* „De a gyertyatartó...”

ANDRÁS *(lefordítja és folytatja)* De a gyertyatartó... Igen, igen, a gyertyatartó: még az üszök sem mocskolta be, a füst sem fogta meg. Semmi sem maradt az iskolából, semmi, csak a hétkarú gyertyatartó a benne lobogó hét tűzzel.

Szünet, zene

MÁTÉ ÉS SIMON BÚCSÚJA

MÁTÉ A tanító úr? Hol lehet a tanító úr?

SIMON Már nincsen köztünk. Már nagyon régen nincsen velünk.

MÁTÉ Szegény.

SIMON Szegény.

MÁTÉ Azt mondta, ne sajnáljuk.

SIMON És mi mégis sajnáljuk. Pedig azt mondta.

MÁTÉ Legalább fennmaradt, amit mondott.

SIMON Az igaz. Az igaz.

MÁTÉ Csakhogy nem érti senki. Senki emberfia.

SIMON Az igaz. Az igaz.

MÁTÉ Mi sem.

SIMON Mi sem.

Szünet, zene

JÁNOS ÉS TAMÁS BÚCSÚJA

JÁNOS Te csak nehogy azt hidd, barátocskám, hogy megelőzől. Tíz.

TAMÁS Ezt te hiszed, barátom, magadról. Én mindenesetre edzésben tartom magam. Tíz.

JÁNOS Kilépek előtted, és mind a ketten meg fogunk menekülni. Tíz.

TAMÁS Az már biztos, azzal a különbséggel, hogy én fogok ki lépni előbb, és így fogunk megmenekülni mind a ketten. Tíz.

JÁNOS Akárhogy is, kifogunk rajtuk. Tíz.

TAMÁS De még mennyire. Tíz.

JÁNOS Tíz.

TAMÁS Tíz.

Szünet, zene. A további játék maszkszerű, de nem élettelen, és olykor, ha „elvétve” is, nem humortalan. A tanítványok segédkeznek egymás-

nak, egymás keze alá dolgoznak, mintha, mondjuk, házat építenének. Pétert gyűlöletmentesen, szinte megértéssel kötözik fel a keresztre

ALFEUS *(Péterre néz)* Akkor hát kezdhethük.

TÁDÉ *(Péterre néz)* Kezdhethük.

BERTALAN *(előveszi az Írást)* Az Írás szerint.

MÁTÉ Az Írás szerint, csak természetes.

SIMON Valóban.

TAMÁS Nos akkor...

JÁNOS Csak sorba, ahogy jön.

ALFEUS Sejtethetjük volna.

TÁDÉ Hogy ő fél a legjobban. Hallgasd csak!

JAKAB *(nem hall semmit, sem ő, sem a többiek)* De még mennyire.

MÁTÉ Fél, valóban.

TAMÁS Addig pedig mi sem érezhetjük magunkat biztonságban.

JÁNOS Biztonság. Az fontos.

SIMON Remeg, reszket. Súlyos oka van rá. Lássuk csak.

BERTALAN Az Írás szerint.

ALFEUS Az Írás szerint. Kizárólag.

TÁDÉ Tudniillik áruló.

MÁTÉ Te köszikla vagy, mondta neki a Mester, de ugyanakkor, ugyanazon a helyen azt is mondta: távozz tőlem, sátán.

TÁDÉ Tudniillik áruló.

ANDRÁS Legyen békesség köztünk mindenkor.

FÜLÖP Akkor, azt hiszem, elővehetjük az ereklyéket.

MÁTÉ Mindenki, egy emberként.

SIMON Úgy, úgy.

Bertalan krétával koponyát rajzol a padlóra

MÁTÉ És itt van a koponya is.

BERTALAN *(mutatja)* Az Írás szerint.

JAKAB *(lefordítja)* Az Írás szerint, de még mennyire.

Nézik, elmélyülten. Megbeszélnek

FÜLÖP Nagyszerű, emlékszem.

ALFEUS Gratulálok.

JÁNOS Nem semmi.

TAMÁS Koponya a javából.

SIMON Ezt nevezem.

TÁDÉ Megvan. Az enyémre hasonlít a legjobban. Rólam mintázták. Egy koponyáról. *(Bertalanhoz)* Köszönöm, igazán köszönöm.

ALFEUS A tiedről... Hát mit mondjak...

MÁTÉ Lássuk csak. A parietálisza tisztára az enyém.

SIMON A frontálisza a döntő.

ANDRÁS Legyen békesség köztünk mindenkor.

FÜLÖP Akkor, azt hiszem, elővehetjük az ereklyéket.

ANDRÁS Már régen elővettük.

Előveszik a már korábban látott klasszikus kellékeit a passiónak. Elhelyezik a padokból ácsolt keresztet, Péter ráfekszik, nézik

MINDANNYIAN Úgy, úgy... Jól is van... Lássuk csak...

ALFEUS A szögeket. Kérem a szögeket.

Bertalan odaadja

Jéghideg. Hu! Ez így nem fog menni.

SIMON A kalapács.

MÁTÉ Egy elég.
TAMÁS Nem megy. Hu!
TÁDÉ Akkor előbb kötözzük fel.
ALFEUS Hülyeség.
ANDRÁS Legyen békesség köztünk mindenkor.
ALFEUS Jó, kötözzük.
FÜLÖP Akkor, azt hiszem, elővehetjük az ereklyéket.
ANDRÁS Már régen elővettük.

Felkötözik Pétert a keresztre

ALFEUS Reszket.
TÁDÉ Az.
SIMON Fél.
MÁTÉ Remegve fél.
TAMÁS Nem lehet, hogy fázik? Egyszerűen csak fázik, és ezért
reszket.
JÁNOS Akkor viszont...

Bertalan megkeresi a Júdás-zubbonyt, rádobja

JAKAB Kötözd rá valahogy.

ALFEUS Túlzás.
TAMÁS Ezt a képet látva némely ember még a hitét is elveszítheti.
BERTALAN *(idéz az Írásból)* „Ez az én testem, amely tiérettetek megtöretik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.”
TAMÁS „Ez az én testem, amely tiérettetek megtöretik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Pontosan, lehetőleg.
JÁNOS Az már igaz.
ALFEUS Ja. Valami ilyesmi.
ANDRÁS Legyen békesség köztünk mindenkor.
FÜLÖP Akkor, azt hiszem.
ANDRÁS Már régen.

Nekirugaszkodnak, hogy fölállítsák a keresztet, nyögnek, kínlódnak, amikor fölhangzik tisztán a szívdobogás. Szétmegy a függöny, ami eddig a blondelrámát takarta, fényáradatban úszik az asztal. A tanítványok, Péter kivételével, odamennek, nézik, majd belépnek a képbe, és elfoglalják a saját helyüket, pontosan úgy, mint a mindenki által jól ismert freskón. Péter fölemelkedik a keresztről, elfoglalja helyét az asztalnál. János egy ismeretlen nézőt, nőt, kézen fogva bevisz a képbe, majd ő is leül. Péter Júdás helyét, a nő Péterét foglalja el, ha ez lehetséges. Szívdobogás, sűrű eső. Fény. Hirtelen sötét.

Vége